

ΤΜΗΜΑ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Α.Π.Θ.

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ

(τόμος II)

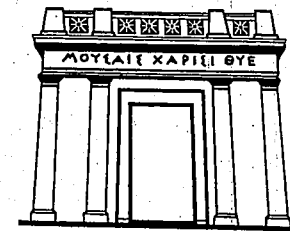
2004 – 2005

Επιτροπή Δημοσίευσης Επιστημονικής Επετηρίδας

Φοίβος Γκικόπουλος

Ελένη Κασάπη

Φανή Κισκήρα-Καζαντζή



ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2007

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑΣ

Φοίβος-Βασίλειος Γκικόπουλος

Καθηγητής Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ.

Ελένη Κασάπη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ.

Φανή Κισκήρα-Καζαντζή

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ.

2007

© ΤΜΗΜΑ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Α.Π.Θ.

Στοιχειοθεσία - εκτύπωση

© UNIVERSITY STUDIO PRESS A.E.

Αρμενοπούλου 32, 546 35 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τηλ. 2310 208731, 2310 209637, 2310 209837 Fax 2310 216647

e-mail: info@universitystudiopress.gr - www.universitystudiopress.gr

ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - Πειραιαζόγλου 5, 105 64 ΑΘΗΝΑ

Τηλ. & Fax 210 3211097

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κλεονίκη Βασιλειάδου

ΛΟΠΕ ΔΕ ΒΕΓΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΔΕΡΟΝ ΔΕ ΛΑ ΜΠΑΡΚΑ:
ΔΥΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ Θ ΕΑΤΡΟΥ 13

Δήμητρα Δότση

CARLO EMILIO GADDA, Η ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ: PASTICHE ΚΑΙ
ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ 21

Ήβη Καζαντζή

ΔΥΟ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟ SVEVO 31

Αχιλλέας Καλαμάρας

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ
NANNI BALESTRINI 41

Χρήστος Πονηρός

«ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ;» (ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΑΕΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ) 51

Ιωάννης Τσόλκας-----

ΕΝΑΣ ΙΠΠΟΤΗΣ 400 ΕΤΩΝ ΚΑΙ 15 ΙΤΑΛΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ 59

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Ε. Κασάπη, Π. Καραουλάνη, Α. Αδαμοπούλου, Γ. Γαρυφαλλος
ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ
ΠΛΕΓΜΑΤΟΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ 77

<i>Ανδρέας Λαδίσλαος Κατώνης</i> ΣΠΑΝΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΟΡΙΣΤΗΣ-ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ	83
<i>Ανδρέας Λαδίσλαος Κατώνης</i> ΕΠΑΦΕΣ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ (ΙΕ) - ΜΗ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ (ΜΙΕ) ΓΛΩΣΣΩΝ.....	91
<i>Ανδρέας Λαδίσλαος Κατώνης</i> ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΥΟ ΛΕΞΕΩΝ: deli-vτελής, deli levente-vτελή λεβέντης	101
<i>Αναστασία Στάμου</i> Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ	105

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ / ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

<i>Ελένη Κασάπη</i> ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ [ΑΥΤΟ]ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ (2000-2001)..	115
<i>Αργύριος Χάιτας</i> ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ - Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ-ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ	122
<i>Αργύριος Χάιτας</i> Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ - ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΕΝΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	127

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΟΛΟΓΙΑ

<i>Πολυξένη Κανελλιάδου</i> Η ΔΙΑΡΦΩΣΗ ΕΝΟΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ: ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	137
<i>Radegundis Stolze</i> L'APPROCCIO ERMENEUTICO NELL'INSEGNAMENTO DELLA TRADUZIONE DELLE LINGUE PER USI SPECIALI (LSP)	151

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

<i>Παναγιώτης Σπυρόπουλος</i> LA TERRA TREMA: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΜΟΥ.....	163
--	-----

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

<i>Θεόδωρος Βαβούρας</i> Η ΕΥΦΥΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ	187
<i>Γεώργιος Υψηλάντης, Μαρία-Σόλβια Επιτρόπου</i> ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ	195

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ

<i>I. Vasilopoulou, M.-S. Epitropou, P. Karaoulani, M. Mironidou-Tzouveleki</i> PRATICHE COGNITIVE E IDENTITÀ SOCIALE NELLE OPERE LETTERARIE: IL CASO DELLA NEVROSIS, COME DESCRITTA DA ITALO SVEVO	233
<i>Π. Καραουλάνη, Ε. Κασάπη, Α. Αδαμοπούλου, Γ. Γαρυφαλλος</i> ΤΟ ΓΕΛΙΟ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΡΕΠΕΡΤΟΡΙΟΥ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΨΥΧΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	249
<i>Ε. Νεοφυτίδου, Π. Παππά, Μ. Μυρωνίδου-Τζουβελέκη, Ε. Κασάπη</i> ΤΟ ΓΕΛΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΞΙΑΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ «ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟ»/«ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟ» ΑΠΟ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ	261

ταφραστές του ελληνικού ερωτηματολογίου του Ryle.

4. Οι όροι πλέγματος σχέσεων γίνονται καλύτερα κατανοητοί από τους αγγλομαθείς ερωτώμενους οι οποίοι έχουν πρόσβαση στους όρους μέσα σε πρόταση (η δοκιμασία της μετάφρασης). Στην ίδια δοκιμασία διαπιστώνεται ότι οι αγγλομάθεις ερωτώμενοι για τον όρο 'confuse' ενεργοποιούν στην ελληνική τον όρο 'μπερδεύω' και όχι 'συγχύζω' που σταθεροποιούν οι έλληνες ειδικοί μεταφραστές του τεστ. Το γεγονός αυτό δημιουργεί απρόβλεπτα γεγονότα και δυσχεραίνει τις εκτιμήσεις για τους μηχανισμούς ταξινόμησης των όρων με κατεύθυνση προς τον αρνητικότερο.

Προτείνεται, για τη μεγιστοποίηση της συνεργασίας ασθενούς και θεραπευτή, ο όρος 'συγχύζω' να αντικατασταθεί με τη λέξη 'μπερδεύω' όπως επίσης προτείνεται να αξιολογείται πριν από το τεστ του Ryle η εξοικείωση των ασθενών με τους όρους αυτού του ελληνικού τεστ.

Βιβλιογραφία

- Bastin, G., (1998) Adaptation, Routledge Encyclopedia of Translation Studies, London: Routledge, 5-8.
 Kenny, D., (1998) Equivalence, Routledge Encyclopedia of Translation Studies, London: Routledge, 77-80.
 Schaffner, C., (1998) Action, Routledge Encyclopedia of Translation Studies, London: Routledge, 3-5.
 Gollan, T., Kroll, G., Bilingual Lexical Access. Website Research on Language at the University of California, NSF Grant BCS-9905850 (μοιράστηκε σε φωτοτυπίες στο Σεμινάριο Νευρογλωσσολογίας, Ευλόκαστρο, 2002).
 Toury, G., (1995) Experimentation in Translation Studies, 221-240, in Descriptive Translation Studies and Beyond, Amsterdam: Benjamins.

A.A. ΚΑΤΩΝΗΣ (Katona)

ΣΠΑΝΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΟΡΙΣΤΗΣ-ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ*

Ενας αριθμός ουραλο-αλταϊκών γλωσσών, μεταξύ τους η Ουγγρική, διαθέτει δύο παράλληλα κλιτικά συστήματα που σύμφωνα με την παραδοσιακή ουγγρική ορολογία ονομάζονται "tárgyatlan igeragozás" και "tárgyas igeragozás", ενώ οι επιστημονικοί όροι είναι "általános (ige)ragozás" και "határozott (ige)ragozás".¹ Το φαινόμενο περιορίζεται στα μεταβατικά ρήματα ενώ, στην Ουγγρική, συχνή είναι επίσης η μετάπλαση αρχικών αμετάβατων ρημάτων και η χρήση τους σε μεταβατικά πλαίσια.² Το φαινόμενο, με την έννοια της πλήρους γραμματικοποίησης όπως απαντά στην Ουγγρική, είναι άγνωστο στις λοιπές ευρωπαϊκές γλώσσες. Δεν αποκλείεται όμως να πρόκειται για χαρακτηριστικό που εμφανιζόταν σε πρωιμότερο στάδιο της Ινδοευρωπαϊκής.³

* Η πρώτη μορφή της μελέτης χρησιμοποιήθηκε ως βοήθημα κατά τα σεμιναριακά μαθήματα "Ανάλυση μη ινδοευρωπαϊκής γλώσσας" στον Τομέα Γλωσσολογίας του Παν/ου Αθηνών (2001-2002). Στο παρόν κείμενο έχουν γίνει διάφορες παρεμβάσεις και επίσης προστέθηκαν συμπληρωματικά στοιχεία.

- 1 Δηλ. 'γενική' και 'οριστική συζυγία' (πβ. E. Abaffy 1992: 225-κέξ.) Οι αγγλικοί όροι είναι "Indefinite Conjugation" και "Definite Conjugation" (Törkenczy 1997: 9 κέξ.). Βλ. ακόμα Tompa 1985: 64 κέξ. Ο Κοντοσόπουλος (1998, Β': 619-620) ακολουθεί την παράδοση του δημοτικού σχολείου και του λυκείου όταν αναφέρει αντίθεση "υποκειμενικού (αορίστου)" και "αντικειμενικού (οριστικού)" (σ. 619).
 2 Η συγκεκριμένη λειτουργεία θυμίζει την αγγλική conversion (πβ. Κρύσταλ 2003: 259). Στα νέα ελληνικά απαντούν αρκετά ρήματα με παράλληλη αμετάβατη-μεταβατική/ποιητική χρήση, όπως "ιδρώνω" (αμετ./μετ., το δεύτερο δηλ. 'κάνω κάποιον να ιδρώσει').
 3 Για περισσότερα πβ. Szinyei 1912: 62 κέξ., Szinyei 1922: 131-133, Décsy 1965: 161(87)-170(91.8), Kenesei et al. 1998: 130(1.6.4)(1.6.5.1).287 κέξ. 327(2.1.3.6.1.2). Από διδασκαλικής πλευράς πβ. τις μεθόδους των Erdős et al. 1979: 178 κέξ. και Lakos 1998: 136 κέξ.

Για αναλυτική επισκόπηση του φαινομένου, πράγμα που η παρούσα εργασία δεν φιλοδοξεί να αναλάβει, πβ. τις υποσημειώσεις και τις βιβλιογραφικές παραπομπές που ακολουθούν. Αρκεί να παρατηρήσουμε ότι αντιμετωπίζουμε δύο παράλληλες χρήσεις του ρήματος οι οποίες εφαρμόζονται ανάλογα με το αν κάποιο άμεσο αντικείμενο είναι καθορισμένο (π.χ. από οριστικό άρθρο ή δεικτική αντωνυμία) ή όχι, είτε δηλώνεται το αντικείμενο είτε εξυπακούεται στα συμφραζόμενα.

Για την προέλευση της κατηγορίας της οριστικής συζυγίας δεν έχει προταθεί ακόμη ικανοποιητική εξήγηση. Προσφέρονται δύο πιθανές ερμηνείες. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο θέσεων δεν αποκλείονται.

1. Ενδεχόμενη ονοματική προέλευση. Σε αυτήν την προσέγγιση οι συγκεκριμένοι τύποι πρέπει να ερμηνεύονται, ιστορικά, ως ονόματα (ουσιαστικά) + κτητικά μορφήματα, δίπλα από τα οποία λείπει το συνδετικό (copula). Το συνδετικό λείπει επίσης στη σημερινή ουγγρική γλώσσα στα τρίτα πρόσωπα του ενεστώτος. Το φαινόμενο παραλληλίζεται με ανάλογες περιπτώσεις της Ρωσικής, και κάποια σλαβική (ή ευρύτερη ανατολική) επίδραση δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί. Στην Ρωσική δεν εμφανίζεται το συνδετικό (ιστορικά: *есмь, естѣ* κτλ.) σε όλα τα πρόσωπα του ενεστώτος. Ο τύπος του τρίτου προσώπου ενικού (*есѣ* = π.χ. λατ. *est*, αρχ. ελλ. *ἔστί*), απαντά σε εμφανική χρήση με τη σημασία του 'υπάρχει'.

Στη σύγχρονη Ουγγρική υπάρχει ένας και μόνο παρωχημένος ενώ στην παλαιότερη γλώσσα λειτουργούσε το υπαρκτικό ρήμα ως βοηθητικό χρόνου, π.χ.: *'lát-tam volt'* ("volt" = 'ήταν'), *'lát-tál volt'*, *'lát-tad volt'* κτλ. /'είχα δει, είχες δει' κτλ./ Αυτοί οι τύποι θυμίζουν την χρήση των τετελεσμένων ποιών ενεργείας των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών όπως γερμ. *ich bin/war* (= είμαι/ήμουν) *gegangen* /δηλ. 'έχω/είχα πάει'/, αγγλ. *I have/had seen, I have/had gone*, ελλ. *έχω/είχα δει/πάει* κτλ. Πολλές καταλήξεις των ουγγρ. ρημάτων μοιάζουν με ονοματικές καταλήξεις της ίδιας γλώσσας, και συγκεκριμένα με τις "κτητικές καταλήξεις" στις οποίες αντιστοιχούν τα ελληνικά '... μου', '... σου' κτλ. Παραδείγματα για την λειτουργία των ρηματικών καταλήξεων:

Ενεστώς:

Αόριστη συζυγία:
lát-ok 'βλέπω'
lát-sz 'βλέπετε' κτλ.
lát-Ø
lát-unk
lát-tok
lát-nak

Οριστική συζυγία:⁴

lát-om '(το(ν)/την) βλέπω'
lát-od '(το(ν)/την) βλέπετε' κτλ.
lát-ja
lát-juk
lát-játok
lát-ják

4. Πβ. Κοντοσόπουλο 1998 Β': 622.

Παρωχημένος:

lát-tam 'έβλεπα, είδα' κτλ.	lát-tam '(το(ν)/την) έβλεπα/είδα' κτλ.
lát-tál	lát-tad
lát-ott	lát-ta
lát-tunk	lát-tuk
lát-tatok	lát-tátok
lát-tak	lát-ták

Στην παλαιότερη γλώσσα: *'láttam volt'* /'είχα δει'/ κτλ.

Ο ανωτέρω κώδικας παραλληλίζεται με ουσιαστικά που έχουν κτητικά μορφήματα:

ház-am 'σπίτι μου'	kert-em 'κήπος μου'
ház-ad 'σπίτι σου' κτλ.	kert-ed 'κήπος σου' κτλ.
ház-a	kert-je
ház-unk	kert-ünk
ház-atok	kert-etek
ház-uk	kert-jük

Μέσα σε προτασικό περιβάλλον π.χ.: *házam van/volt* /'έχω/είχα σπίτι'/ κτλ.

Οι ρηματικές και κτητικές καταλήξεις του ενικού εμφανίζονται ιδιαίτερα όμοιες: *lát-ja* /'το βλέπει'/ και *ház-a* /'σπίτι του'/, ή με άλλα ουσιαστικά που έχουν και το <j>: *kabát-ja* /'παλτό του'/, *kert-je* /'κήπος του'/, κτλ. Τα στοιχεία -a και -ja, -e και -je αποτελούν αλλομορφα. Η ρυθμιστική γραμματική όμως δεν διαθέτει κανόνες για την χρήση ή μη του <j> μπροστά από τις κτητικές καταλήξεις -a και -e.⁵

2. Ενδεχόμενο κατάλοιπο εργασιακών (ergative) δομών. Οι δομές αυτές απαντούν σε πολλές ευρασιατικές και άλλες γλώσσες (π.χ. στην Σουμερική, Γεωργιανή, Βασκική, Εσκιμώικη) υπό ποικίλες μορφές. Ένα από τα κοινά χαρακτηριστικά τους είναι ότι λείπει η αιτιατική πτώση, και η ονομαστική αποτελεί οιονεί "εκφορά" του ρήματος.⁶ Η σημερινή Ουγγρική δεν είναι εργασιακή γλώσσα. Τα συστήματα ονομαστική-αιτιατική, υποκείμενο-αντικείμενο, έχουν

5. Για περισσότερα βλ. Szinyvei 1912: 26-28, Tompa 1985: 244 (λ. "possessive Personalsuffixe"), Korompay 1991: 271 κεξ., Törkenczy 1997: 71, Kenesei et al. 1998: 214-218(2.1.1.4.6-8).

6. Πβ. Bußmann 1990: 218-221 (λλ. Ergativ, Ergativsprache), Pusztay 1990: 92-97, Crowley 1992: 140-143.145-146.277, Trask 1993 (λλ. ergative, ergative language, με βιβλιογραφία και παραπομπές), Bußmann 1996, Crystal 1980 και Κρούσταλ 2003 (λλ. ergative, ergative language, ergative verb, recessive, unaccusative κτλ.).

αναπτυχθεί κανονικά. Είναι όπως βάσιμο να υποθέσουμε εργαστικότητα για παλαιότερη μορφή της. Πβ. τις παρακάτω ιδιωματικές δομές:

Rákóczi	vezette	hadsereg
R. (όνομα στρατηγού ⁷ , ονομ.)	οδήγησε/οδηγούσε	στρατός (ονομ., εν.).

Σύμφωνα με τους συντακτικούς κανόνες της ρυθμιστικής γραμματικής αυτή η πρόταση δεν αναλύεται. Το σημερινό γλωσσικό αισθητήριο εκλαμβάνει αυτές τις δομές ως ιδιωματισμούς. Το vezette θεωρείται είτε παρεμφατικός τύπος (finite verb) της οριστικής συζυγίας (“το[ν] οδήγησε/οδηγούσε”), είτε θα ερμηνευθεί ως μη παρεμφατικός τύπος (non-finite verb) και θα συνδεθεί με την παθητική μετοχή: vezetett /οδηγηθείς/-είσα κτλ./, η οποία συμπίπτει και με τον παρεμφατικό τύπο της αόριστης συζυγίας /δηλαδή ‘οδηγηθείς/οδηγηθείσα’ κτλ. ⇔ ‘οδήγησε/οδηγούσε’ αμετ./ Πβ.:

Πρόταση με ενεργητική φωνή ρήματος:

Rákóczi	vezette	a	hadsereget
‘(Ο) R.	οδήγησε/οδηγούσε (οριστ. συζ.)	το	στρατό (αιτ., εν.).’

Παθητική δομή:

A ⁸ Rákóczi	által	vezetett	hadsereg
‘(Ο) R.	υπό του (agent)	οδηγηθείς (παθητ. μετ.)	στρατός (ονομ.).’

Μερικές άλλες δομές του ανωτέρω τύπου φολκλορικής (εθνολογικής) προελεύσεως είναι οι εξής:

madár	látta	étel
‘πουλί	είδε (οριστ. συζ.)	φαγητό (ονομ.)’ ⁹
róka	fogta	csuka
‘αλεπού	έπιασε/έπιανε (οριστ. συζ.)	λούτσος (ονομ.)’

ebugatta (< eb ugatta [οριστ. συζ.])
 ‘σκύλος (eb) γαύγισε/γαύγιζε’ (ugat=γαυγίζω)
 (η φράση χρησιμοποιείται ως επιφώνημα, ή σπανιότερα, ως επιθετικός προσδιορισμός που ακολουθείται από ονομαστική),

ebadta (< eb adta [οριστ. συζ.])
 ‘σκύλος (eb) έδωσε’ (ad=δίνω)

7. Φραγκίσκος (Ferenc) Rákóczi II (1676-1735), ηγέτης του αγώνος (1703-1711) κατά των Αψβούργων.
 8. Το οριστικό άρθρο A ανήκει στο hadsereg.
 9. Σύμφωνα με την λαϊκή δοξασία, τα φαγητά που “τα είδαν τα πουλιά”, θεωρούνται “πιο καλά” (πβ. τη λέξη “ευοίωνος” όπου το “οίωνος” εννοεί το “μαντικό πουλί”).

(ως επιθετικός προσδιορισμός που ακολουθείται από ονομαστική, τα δύο επίθετα αντιστοιχούν περίπου στο “άτιμος”, πβ. “βρε τον άτιμο!”).

Φαίνεται να υπάρχουν δύο συναφή ζητήματα αναφορικά με τα οποία αξίζει να τεθεί το ερώτημα αν υφίστανται ίχνη προγενέστερων επαφών μεταξύ ινδοευρωπαϊκών και άλλων γλωσσών. Η παρούσα επισκόπηση δεν μπορεί παρά να κάνει την επισήμανση, αξίζει ωστόσο να παρατηρηθεί ότι ένα από τα θέματα που θα αναφερθούν έχει άμεση σημασία και για την ελληνική γλώσσα. Το 1947, ο Kretschmer σε πρωτοπόρα μελέτη ερεύνησε το ενδεχόμενο οριστικής (“αντικειμενικής”) συζυγίας επίσης στον χώρο των ΙΕ γλωσσών σε κάποια παλαιότερη φάση της ιστορίας τους. Ο Knobloch (1952), μολονότι έχει λίγες επιφυλάξεις, χαιρετίζει την προσπάθεια θερμά, ενώ ο Kronasser (1960: 31) θεωρεί ότι η πιθανότητα ο Kretschmer να έχει δίκιο είναι μεγάλη. Τον υπερασπίζει μάλιστα επικρίνοντας κάποιες αντίθετες απόψεις (σσ. 21.22). Ο Kretschmer αφιερώνει μακροσκελές κεφάλαιο στον s-παρωχημένο (s-Präteritum, σσ. 8-21) δίνοντας παραδείγματα, μεταξύ άλλων από την Ελληνική, την Ουγγρική και άλλες γλώσσες, ινδοευρωπαϊκές και μη, και υποστηρίζει ότι στα εν λόγω παραδείγματα το σχηματιστικό -s- δεν έχει αοριστική λειτουργία ενώ μπορεί να συνδεθεί με μεταβατικότητα. Από την εκτενή επιχειρηματολογία αρκεί ίσως να αναφερθούν το ελληνικό “άπέστη” που μεταφράζεται ως ‘er trat ab’ και τα “έστησε”, “άπέστησε” που μεταφράζονται ως ‘er stellte es’ και ‘er trat es ab’ αντιστοίχως (σ. 11).

Αναφορικά με το άλλο συναφές ζήτημα, πιθανολογείται ότι το εξής αρχαϊκό χαρακτηριστικό των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών σχετίζεται με την έννοια της εργαστικότητας (ergativity), αφού μάλιστα, για τυπολογικούς λόγους η συγγένεια των ουραλο-αλταϊκών και των ΙΕ γλωσσών θα πρέπει να θεωρηθεί αληθοφανής.¹⁰ Του οκτάπτωτου κλιτικού συστήματος της ανεπτυγμένης ΙΕ πρωτογλώσσας είχε προηγηθεί αρχαιότερο δίπτωτο σύστημα, αυτό της Εργαστικής-Παθητικής (ergativus-passivus ή ergative-passive).¹¹ Το ergativus αντιστοιχεί, σε αδρές γραμμές, στις μετέπειτα πλάγιες πτώσεις (casus obliqui), ενώ το passivus στην ευθεία πτώση (casus rectus, ονομαστική). Κατάλοιπα αυτού του συστήματος είναι κλίσεις όπως τα χετιπτικά watar - wetenas (‘νερό’, ονομαστική - γενική) και τα ελληνικά ύδωρ - ύδατος. Οι τύποι με κατάληξη -r συνε-

10. Crowley 1992: 136.140. Και στις δύο σελίδες ο C. αποκαθιστά κυκλικό εξελικτικό σχήμα μεταξύ απομονωτικών (όπως είναι π.χ. η Κινεζική) - συγκολλητικών (όπως είναι οι φιννοουγγρικές) - και κλιτικών γλωσσών (όπως είναι οι ΙΕ).

11. Ακολουθούμε την ορολογία του Harmatta (1976-7). Η πρώτη μορφή της ορολογίας και ο προβληματισμός εισήχθησαν από τον Uhlenbeck το 1901 (πβ. Knobloch 1952: 322).

χίζουν το παλαιό *passivus*¹², ενώ οι τύποι με το σχηματιστικό -n- στις πλάγιες πτώσεις, το *ergativus*. Το ύδατος προέρχεται από **hudrtos*.¹³ (Για την φωνολογική εξέλιξη πβ. γερμ. διαλεκτικούς τύπους όπως π.χ. *leba* < *lebm* < *leben* /'ζω'/.) Παρομοίως, το μυκηναϊκό *re-mo* πρέπει να ερμηνευθεί ως "σπέρμ(ο)ρ", ενώ το *re-ma* /'σπέρμα'/ αποτελεί αναλογικό τύπο (επίδραση του "σπέρματος" < **spern-n-tos*). Το πιο παραστατικό ίσως παράδειγμα του δίπτωτου συστήματος παρέχουν δύο κατάλοιπα που βρίσκονται σε συμπληρωματική σχέση τόσο μορφολογικά όσο και σημασιολογικά: Πρόκειται για το λατινικό *uxo-r* /'γυναίκα, σύζυγος'/ και το σανσκριτικό *ukṣa-n* /'αρσενικό, ταύρος'/. Άλλωστε, το αγγλικό *oxen* (πληθ. του *ox*) διασώζει το παλαιό σχηματιστικό -n.¹⁴ Οι ΙΕ κατηγορίες "ergativus"- "passivus" δύνανται να συγκριθούν με τα "agens"- "patiens" ή "agent"- "patient" των εργασιακών γλωσσών.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

- Benkő, L. - E. Abaffy, Erzsébet - Rácz, E. (επιμέλεια)
1991 *A magyar nyelv történeti nyelvtana*, I. /Ιστορική γραμματική της ουγγρικής γλώσσας, Τόμος I/. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Benkő, L. - E. Abaffy, Erzsébet (επιμέλεια)
1992 *A magyar nyelv történeti nyelvtana*, II.1 /Ιστορική γραμματική της ουγγρικής γλώσσας, Τόμος II.1/. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Bußmann, Hadumod
1990 *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Zweite, völlig neu bearbeitete Auflage. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag (=Bussmann 1996)
- Bussmann, Hadumod
1996 *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Translated and Edited by G. Trauth and Kerstin Kazzazi. London - New York: Routledge
- Crowley, T.
1992 *An Introduction to Historical Linguistics*. Auckland etc.: Oxford University Press
- Crystal, D.
1980, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell (Πβ. και Κρύσταλ 2003)
- Décsy, Gy.
1965 *Einführung in die finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz

12. Σημειωτέον ότι το -r- είναι έντονο χαρακτηριστικό της λατινικής παθητικής φωνής!
13. Για περισσότερα πβ. Specht 1947: 353 κεξ. και Szemerényi 1996: 156(2).173-174 (7.3.4).330(9.7.1.2).
14. Για το δεύτερο πβ. Szemerényi 1996: 169(7.3.1) και Fortson 2004: 109(6.25).

- E. Abaffy, Erzsébet
1992 *Az igei személyragozás* /'Το κλιτικό σύστημα του ρήματος'/. Ev: Benkő, - E. Abaffy 1992: 184-238
- Erdős J. - Kozma E. - Prileszky, Csilla - Uhrman, Gy.
1979 *Szines magyar nyelvkönyv I.* /'Εγχρωμη μέθοδος της Ουγγρικής I./'. Budapest: Tankönyvkiadó
- Fortson IV, B.W.
2004 *Indo-European Language and Culture*. An Introduction. Malden etc.: Blackwell Publishing
- Harmatta, J.
1976-7 *Εισαγωγή στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία*. (Σειρά μαθημάτων στο Πανεπιστήμιο ELTE, Βουδαπέστη).
- Kenesei, I. - Vago, R.M. - Fenyvesi, Anna
1998 *Hungarian*. London - New York: Routledge (Descriptive Grammars)
- Knobloch, J.
1952 Kretschmer Paul. *Objektive Konjugation* [...] κτλ. Βιβλιοκρισία του Kretschmer 1947. *IF* 60: 320-323
- Κοντοσόπουλος, Ν.Γ.
1998 *Γλώσσες και διάλεκτοι της Ευρώπης* (Τόμοι Α' + Β'). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Korompay, Klára
1991 *A névszójelzés /'Ονοματικές καταλήξεις'/*. Ev: Benkő et al. 1991: 259-283.
- Kretschmer, P.
1947 *Objektive Konjugation im Indogermanischen*. Wien: R.M. Rohrer (*SbAWW* 225, 2)
- Kronasser, H.
1960 *Die Nasalpräsentia und Kretschmers Objektive Konjugation im Indogermanischen*. Wien: Hermann Böhlau Nachf. (*SbAWW* 235, 2)
- Κρύσταλ, Ντ.
2003 *Λεξικό γλωσσολογίας και φωνητικής*. Μετάφραση: Γ. Ευδόπουλος, Αθήνα: Πατάκης (Πβ. Crystal)
- Lakos, Dorottya
1998 *Hungarian for Foreigners - Magyar nyelvkönyv külföldieknek*. /'Μέθοδος της Ουγγρικής για αλλοδαπούς'/. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Plank, F. (ed.)
1979 *Ergativity*. Towards a Theory of Grammatical Relations. New York etc.: Academic Press
- Pusztay, J.
1990 *Nyelvek bölcsőjénél /'Στην κοιτίδα των γλωσσών'/*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Specht, Fr.
1947 *Der Ursprung der indogermanischen Deklination*. Neudruck. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht

Szemerényi, O.

1996 *Introduction to Indo-European Linguistics*. Oxford: University Press

Szinnyei, J.

1912 *Ungarische Sprachlehre*. Berlin - Leipzig: G.J. Göschen'sche Verlags-handlung G.m.b.H.

1922 *Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Zweite, verbesserte Auflage. Berlin - Leipzig: Walter de Gruyter

Törkenczy, M.

1997 *Hungarian. Verbs & Essentials of Grammar*. Budapest: Corvina - Lincolnwood (Chicago), Illinois: Passport Books

Tompa, J.

1985 *Kleine Ungarische Grammatik*. 2. Auflage. Budapest: Akadémiai Kiadó - Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie

Trask, R.L.

1979 On the origins of ergativity. In: Plank 1979: 385-404.

1993 *A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics*. London - New York: Routledge

Α.Α. ΚΑΤΩΝΗΣ (Katona)

ΕΠΙΦΕΣ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ (ΙΕ) –
ΜΗ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ (ΜΙΕ) ΓΛΩΣΣΩΝ*

In Memoriam J. Harmatta

Καθώς οι ομιλητές των ΙΕ γλωσσών στις ημέρες μας ανέρχονται αριθμητικώς περίπου στα δύο δισεκατομμύρια¹, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη σημασία της ενασχόλησης με αυτές τις γλώσσες αλλά ούτε και της ιστορικής μελέτης των επαφών τους με άλλες ομογλωσσίες εξίσου μεγάλες και πολυάριθμες, όπως είναι π.χ. αυτές των σημιτικών και των φιννοουγκρικών² (Finnno-Ugrian, Finnisch-Ugrisch) γλωσσών.

Η ενασχόληση έχει μακρά ιστορία και οι ερευνητές έχουν καταλήξει επανειλημμένως σε αντικρουόμενα αποτελέσματα. Οι απόψεις συχνά διίστανται έντονα και το όλο ζήτημα θυμίζει το πρόβλημα της “πρωτοπατρίδας” (Urheimat) με την έννοια ότι δεν υπάρχει κοινώς αποδεκτή άποψη ούτε στην πρώτη ούτε στην δεύτερη περίπτωση.

Η επισκόπηση που ακολουθεί φιλοδοξεί να είναι ενημερωτική μόνο αναφορικά με κάποιες πρόσφατες εξελίξεις. Οι Ινδοευρωπαίοι, με όποιες προθέσεις και αν τους αντιμετωπίσει κανείς, αναμφισβήτητα “έγραψαν ιστορία”. Κατά την ραγδαία εξάπλωσή τους, τα κίνητρα της οποίας χρήζουν ακόμη εξηγήσεως, οι πιο σημαντικοί λαοί και ομογλωσσίες που συνάντησαν στο δρόμο τους είναι οι Κινέζοι, οι Σημίτες και οι φιννοουγκρικοί λαοί. Επίτηδες γράφουμε για “επαφές” για να σχολιάσουμε στη συνέχεια το πρόβλημα: αν πρόκειται δηλ. για επαφές ή αν πρόκειται για βαθύτερες, γενετικές σχέσεις.

* Η μελέτη αποτελεί αναθεωρημένη μορφή βοηθήματος που χρησιμοποιήθηκε κατά τα σεμιναριακά μαθήματα “Ανάλυση μη ινδοευρωπαϊκής γλώσσας” στον Τομέα Γλωσσολογίας του Παν/ου Αθηνών (2001-2002).

1. Bußmann 1990: 333, 2002: 299.

2. Για την ορολογία πβ. *Γλωσσολογία* 11-12, 2000: 329(2).